

ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

УДК 27 – 789.5 : 37.015.31 : [2–636] – 047.37

Р. О. Басенко,

аспірант

(Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка)

ruslan.basenko@mail.ru

ЕПІСТЕМОЛОГІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ РЕНЕСАНСНО-ГУМАНІСТИЧНИХ ІДЕЙ ОСВІТИ І ВИХОВАННЯ В РАНЬОМОДЕРНІЙ МОЛОДІЖНІЙ ПОЛІТИЦІ ОРДЕНУ ЄЗУІТІВ

Анотація

У запропонованій статті розкриті епістемологічні засади, обґрунтовані методологічні підходи, визначені принципи та розглянуті методи дослідження ренесансно-гуманістичних ідеалів освіти і виховання в ранньомодерній молодіжній політиці ордену єзуїтів. Підкреслено, що правильно підібрана та коректно вибудована методологія наукового пізнання є суттєвою умовою історико-педагогічного відтворення та репрезентації ціннісно-сміслових і організаційно-педагогічних основ духовно-педагогічних ініціатив учителів-єзуїтів у Ранній Новий час.

Ключові слова: епістемологія історико-педагогічного знання, методологія, історико-педагогічний дискурс, принципи, методи, соціокультурний підхід, орден єзуїтів, молодіжна політика, ренесансний гуманізм, духовно-педагогічні ініціативи.

Summary

The proposed article discloses the epistemological principles, grounded methodological approaches, defined principles and previously discussed methods of research of the Renaissance and humanistic ideals of education and training in early modern youth policy of the Jesuit Order. The article emphasizes that properly chosen and properly built methodology of scientific knowledge is an essential condition of historical and educational recreation and representation of value-semantic, organizational and pedagogical foundations of spiritual and educational initiatives of the Jesuit teachers in early modern times.

Keywords: epistemology of historical and pedagogical knowledge, methodology, historical and pedagogical discourse, principles, methods, sociocultural approach, the Jesuit Order, youth policy, Renaissance humanism, spiritual and educational initiatives.

Постановка проблеми. У наш час, коли суспільство відчуває, що об'єктивними тенденціями сучасності стають ризики трансгресії (порушення норм моралі, злочинність, терористичні акти, релігійні профанації, гібридні форми суперництва тощо), що за своєю масштабністю набувають характеру антропологічної ситуації сьогодення, дедалі частіше, виразно й переконливо звучать заклики до духовності, раз у раз здобуваючи визнання та утверджуючи значення неперехідної людинотворчої ціннісно-сміслові стратегії, виправдовуючи статус центральної лінії конструювання людиновимірного соціокультурного простору сучасності. За таких умов зростає теоретичний і праксеологічний інтерес до вивчення й освоєння історико-педагогічного досвіду формування духовно-моральних і християнсько-гуманістичних цінностей у підростаючого покоління, а теми, пов'язані з християнською

педагогікою, набувають дійсного онтологічного статусу, стаючи актуальним складником гносеологічної панорами сучасного історико-педагогічного дискурсу.

У той же час, специфіка таких досліджень вимагає обґрунтування їхньої епістемологічної основи, виваженого й умотивованого вибору теоретико-методологічної бази, адже розкриття змісту тем, об'єктно-предметне поле яких пов'язане з конфесійною приналежністю, потребує інтеграції особливої епістемологічної парадигми, науково-теоретичні підходи, принципи та методи якої унеможливили б оприлюднення тенденційного, заангажованого й необґрунтованого історико-педагогічного нарративу.

Однією з тем, що потребують історико-педагогічної реінтерпретації, на наш погляд, можна вважати ранньомодерну молодіжну політику католицького ордену єзуїтів (Товариства Ісуса), духовно-педагогічні ініціативи якого були нещадно тавровані історіографічною традицією та суспільними міфологемами минулих століть. Так, відомий французький історик М. Леруа, аналізуючи суспільно-історичні рефлексії, підкреслював: "Міф про єзуїтів – "чорний міф", зрощений на страху та ненависті. Він про ворога, ворога не індивідуалізованого, втіленого в певній живій людині, а ворога таємного, невидимого, колективного. Міф набуває форми застиглого, замкнутого і повторюваного тексту, структура якого в своїй основі залишається незмінною, попри зміни тієї реальності, яку цей текст намагається описати" [7, с. 10, 21].

Дійсно, підтвердження представлених висновків можна побачити неозброєним оком, адже значну частину єзуїстики як напряму гуманітарного (міждисциплінарного) пізнання становлять з одного боку філіпічно-критичні, з іншого – панегірично-апологетичні нарративи, мотиви створення яких лежали як у конфесійних, ідеологічних і пропагандистських координатах, так і були обумовлені інтенсивним характером місіонерської діяльності та інтеграцією ордену єзуїтів у некатолицькі регіони Європи та світу. Завдання сучасного дослідника ордену єзуїтів убачається в представленні суспільству цілісної, наукової та комплексної історико-педагогічної інтерпретації духовно-педагогічних ініціатив ордену єзуїтів, умовою якого, без сумніву, є відповідна концептуально-понятійна й теоретико-методологічна база.

Аналіз досліджень і публікацій. Наукові основи обґрунтування епістемологічних і теоретико-методологічних засад дослідження молодіжних ініціатив учителів-єзуїтів слід розглядати двовимірно. Їхній перший модус становлять теоретико-методологічні положення щодо формування історико-педагогічного знання. Це праці В. Андрущенко, В. Безрогова, Б. Бім-Бада, С. Бобришева, М. Богуславського, Н. Вершиніної, Б. Года, О. Джуринського, С. Клепка, Г. Корнетова, В. Кременя, Н. Ничкало, А. Сбруєвої, В. Сластеніна, О. Сухомлинської, Т. Усатенко, К. Шмідта, Н. Юдіної та інших. Другий модус – наукові дослідження зарубіжної та вітчизняної історіографії, в яких оприлюднено результати вивчення тих чи тих сторін суспільно-педагогічної діяльності ордену єзуїтів на основі сучасних принципів наукового дослідження (об'єктивності, конфесійної нейтральності, системності, багатофакторності тощо). Це наукові доробки В. Бангерта, Р. Бірелея, Т. Блінової, Л. Брагіної, Дж. Бродріка, Б. Года, М. Григор'євої, Ш. Кіхле, В. Лявшука, Р. Марека, М. Мелеші, Д. Мітчела, Г. Навольської, Дж. Оліна, Дж. О'Меллі, Дж. Оммена, Т. О'Рейлі, А. Папазової, Х. Ранера, Н. Свиридової, С. Серякова, А. Темкіна,

Т. Шевченко, Д. Шмоніна, Н. Яковенко та інших. Відтак, демократизація суспільного життя, утвердження принципів свободи думки й наукової етики, академічні інновації сучасної теорії історико-педагогічного знання, а також перспективи поглиблення наукового вивчення освітньо-виховної спадщини ордену єзуїтів створюють умови та вмотивовують необхідність цілісного представлення теоретичних засад науково-дослідної процедури реінтерпретації педагогічних ініціатив Товариства Ісуса.

Мета статті вбачається в розкритті епістемологічних, методологічних і концептуально-понятійних засад історико-педагогічного дослідження ренесансно-гуманістичних ідей освіти і виховання в ранньомодерній молодіжній політиці ордену єзуїтів. Зокрема передбачається визначити специфіку об'єктно-предметного поля, розглянути епістемологічні проблеми, обґрунтувати методологічні підходи, конкретизувати принципи, вибрати методи та описати наукову процедуру дослідження вказаної історико-педагогічної проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Послідовне дотримання під час проведення історико-педагогічного дослідження вибраної методології є суттєвою умовою всебічного, глибокого й обґрунтованого висвітлення наукової проблеми. Методологія як світоглядно-гносеологічна система, що складається з принципів побудови, концептуально-категоріальних структур, прийомів і процедур проведення наукового дослідження дає змогу поставити завдання, визначити контекст, зміст, характер і спрямованість дослідницької діяльності, відіграє роль орієнтира, що окреслює межі історико-педагогічного знання, актуалізує основні дослідницькі інтенції, а також вказує на спосіб їхнього розв'язання [6, с. 22]. Важливо підкреслити, що методологічний підхід дозволяє виділити проблеми, вивченню яких повинна приділятися основна увага при тому чи тому структуруванні історичного матеріалу, визначає логіку розуміння й оцінки досліджуваних історико-педагогічних проблем. Відтак, необхідність глибокої продуманості теоретико-методологічних засад роботи, що претендує на адекватне відтворення педагогічної реальності минулого, є очевидною й не викликає сумнівів. За висновками сучасної дослідниці історико-педагогічного знання О. Сухомлинської, багато авторів дисертаційних досліджень, прагнучи надати статусності своїм роботам, анонсують про застосування одного, а часто кількох методологічних підходів. Проте, окрім пояснення, що кожен із них означає, часто-густо в концепції представлених досліджень неможливо знайти навіть ознаки того чи того підходу [11, с. 7].

Центральною методологією дослідження теми "Ренесансно-гуманістичні ідеї освіти і виховання у ранньомодерній молодіжній політиці ордену єзуїтів", на наш погляд, може бути інтеграція історико-педагогічного, соціокультурного та системно-структурного підходів. Запропонована **методологічна дифузія** забезпечить необхідну концептуально-понятійну й теоретичну базу для цілісного розгляду молодіжної політики учителів-єзуїтів, допоможе в розкритті її християнсько-гуманістичного та ренесансного підґрунтя, соціального виміру, духовно-педагогічного змісту, сприятиме обґрунтуванню єдності педагогічних ідей та освітньо-виховних практик в її внутрішній структурі, зорієнтує на визначення особливостей і закономірностей її реалізації у європейському соціогуманітарному просторі другої половини XVI – першої половини XVII століть. Більше того, методологічний полілог і

міждисциплінарність створюють можливості для порушення широкого спектру дослідницьких проблем, що забезпечить розширення масштабів **методологічної диверсифікації**, відкриє можливості для розгляду не лише класичних подій та ситуацій, але й тих історико-педагогічних процесів, що не піддаються інтерпретації в межах категорій антагоністичності, спрощеності та категоричності.

Історико-педагогічний підхід покликаний вибудувати концепцію й логіку розуміння “історико-педагогічного” в загальному “історичному”, визначити відповідну дослідницьку позицію щодо аналізу європейської педагогічної реальності Раннього Нового часу, забезпечити можливість розгляду ідейно-теоретичних та організаційно-педагогічних засад молодіжної політики Товариства Ісуса в історичному розвитку [2, с. 17].

Соціокультурний підхід сприятиме структуруванню історико-педагогічного дослідження за трьома векторами: ідейно-теоретичним (мета, ідентичність, ціннісно-сміслові структури молодіжних ініціатив учителів-єзуїтів), інституційним (розробка напрямів, форм і методів реалізації духовно-педагогічного піклування про європейську молодь) і соціально-екзистенційним (формування міжособистісних відносин в колегіумах Товариства Ісуса, партнерство і лідерство серед орденської молоді тощо) [9, с. 306].

Системно-структурний підхід зорієнтує розгляд молодіжних ініціатив ордену єзуїтів як системи довгострокових стратегій католицької (посттридентської) духовності забезпечить теоретичну базу для розкриття змісту й структури молодіжної політики ордену, дозволить репрезентувати її внутрішню єдність і системний характер реалізації [10].

Також, значно посилить методологічні основи, специфіку наукового сприйняття та логіку розуміння ренесансно-гуманістичних ідей освіти і виховання в молодіжній політиці єзуїтів розширення міждисциплінарного методологічного поля історико-педагогічного дослідження науковим інструментарієм таких підходів, як:

– **антропологічний** – зорієнтує на розгляд антропологічної природи та людинотворчих завдань молодіжних ініціатив учителів-єзуїтів, сприятиме аналізу їхньої педагогічної думки під кутом зору людиновимірних стратегій формування духовного простору в Ранній Новий час, дозволить розглянути об’єкт молодіжної політики єзуїтів – молодь як базову цінність і мету освіти та виховання, визначити кореляцію гуманістичного (антропоцентричного) та християнського ідеалів виховання [8, с. 78];

– **цивілізаційний** – сприятиме розгляду молодіжної політики єзуїтів у межах великих і локальних цивілізацій, допоможе вписати її духовно-педагогічні смисли в загальнолюдські цивілізаційні критерії, розглянути її реалізацію як органічний складник світового та регіонального (національного) розвитку освіти і виховання [12, с. 65];

– **аксіологічний** – уможливить з’ясування ціннісних векторів молодіжних ініціатив Товариства Ісуса, аналіз співвідношення християнсько-гуманістичних, ренесансних і посттридентських (католицьких) смислів у їхніх ідейно-теоретичних основах, виявлення змісту духовно-педагогічних чеснот і шляхів їхньої реалізації в єзуїтських практиках піклування про ранньомодерну європейську молодь [4, с. 65];

– **синергетичний** – передбачить розгляд еволюції молодіжної політики

Товариства Ісуса як процесу самоорганізації, утвердить дослідницьку позицію про те, що умовою життєдіяльності будь-яких систем є постійна зміна та самооновлення при підтриманні цілісності їхньої структури; крім того, через концепти точок біфуркації, на наш погляд, можна розглянути такі теми, як-от: інтеграція музичного методу та фізичного виховання в молодіжну політику єзуїтів, звернення єзуїтів до освітньої ініціативи тощо [3, с. 67];

– **парадигмальний** – зорієнтує на розгляд молодіжної політики ордену єзуїтів як масштабної педагогічної теорії і практики, що ціннісно та культурно пов'язані з ранньомодерною епохою соціальної історії й відповідають її світоглядним (філософсько-релігійним) позиціям; парадигмальний підхід, також дозволить розкрити культурно-виховний ідеал молодіжної політики єзуїтів, систему її педагогічних цінностей та умови їхньої реалізації, розглянути її не абстрактно, а як явище в межах християнсько-гуманістичної та посттридентської духовно-педагогічних стратегій Раннього Нового часу [13, с. 58].

– **культурологічний** – сприятиме осмисленню ренесансно-гуманістичного та єзуїтського педагогічних ідеалів у системі основних категорій культурної спадщини ранньомодерної історії Європи;

– **проблемний** – створить умови для конституювання ситуації сприйняття молодіжної політики ордену єзуїтів як історико-педагогічної проблеми, зорієнтує на формулювання проблемно-пошукових завдань і досягнення евристичних перспектив їхнього виконання;

– **гетеротетичний** – передбачить розгляд ренесансного підґрунтя молодіжної політики єзуїтів у полідискурсному підході соціокультурних координат ранньомодерної епохи, зорієнтує на такий процес розуміння історико-педагогічної проблеми, за якого вивчення “одного” з необхідністю породжує питання “іншого” [1, с. 5];

Обґрунтована доцільність комплексності та інтегрованості методологічних підходів, специфіка об'єктно-предметного поля (конфесійна приналежність ордену єзуїтів католицькій церкві) та існуюча історіографічна контраверсійність в оцінках педагогічних ініціатив учителів-єзуїтів обумовлює побудову дослідження ренесансно-гуманістичних ідеалів освіти і виховання в ранньомодерній молодіжній політиці Товариства Ісуса на принципах, зміст яких відповідає епістемологічній парадигмі сучасного наукового пізнання, а також добре корелюється з морально-етичними пріоритетами сучасного історика педагогіки. З-поміж системи принципів історико-педагогічного дослідження істотне значення, на наш погляд, становлять такі:

– **пізнаваності**, що сприятиме обґрунтуванню методологічної позиції про можливість правильного й адекватного історичній дійсності відтворення педагогічного досвіду ранньомодерної молодіжної політики ордену єзуїтів, реконструкції її ідейно-теоретичних засад, освітньо-виховних ідеалів та організаційно-педагогічних заходів;

– **об'єктивності**, що забезпечить повний, глибокий, рівноцінний і неупереджений аналіз предмета історико-педагогічного дослідження, виключить примітивний редукціонізм та осучаснення педагогічних ідей, подій та явищ минулого, уможливить науково обґрунтовану та вмотивовану оцінку педагогічних феноменів, а також сприятиме уникненню міфотворчо-спекулятивного та прескриптивного стилю, однобічності та негативних стереотипів у висвітленні ранньомодерної молодіжної політики учителів-єзуїтів;

– **єдності історичного та логічного**, використання якого сприятиме розкриттю передумов, визначенню рушійних сил і детермінант, логіки розгортання та конкретно-історичного змісту духовно-педагогічних ініціатив ордену єзуїтів, встановленню особливостей розвитку ренесансно-гуманістичних ідей освіти і виховання у формах і методах реалізації молодіжної політики Товариства Ісуса, розглядові її історико-педагогічного й соціокультурного феноменів як впливового складника суспільного й духовно-інтелектуального життя європейців у другій половині XVI – першій половині XVII століття; крім того, названий принцип умотивує переосмислення та переоцінку педагогічних ініціатив єзуїтів у логіці розуміння сьогодення, прогнозування майбутнього, легітимізації й екстраполяції досліджуваного історико-педагогічного досвіду в сучасних умовах інноваційного розвитку національної освіти України;

– **діалектичний принцип**, що уможливить розгляд молодіжної політики єзуїтів як об'єктивного, закономірного та внутрішньо суперечливого історико-педагогічного явища, створить теоретичні підстави для формулювання висновків про єдність, на перший погляд протилежних, ренесансних і католицьких педагогічних ідей модернізації європейського суспільства в Ранній Новий час;

– **системності**, що забезпечить цілісне розкриття ренесансного підґрунтя ранньомодерної молодіжної політики Товариства Ісуса, розвиток якої відбувався на принципах взаємозв'язку та взаємовпливу всіх її складників, допоможе визначити й проаналізувати напрями, структуру, функціональну ієрархію, внутрішню єдність і зовнішні зв'язки інституційних та організаційно-педагогічних компонентів європейських освітньо-виховних ініціатив учителів-єзуїтів, виключить фрагментарність розуміння та інтерпретації історико-педагогічного контексту;

– **багатофакторності**, що значно сприятиме відтворенню ґенези ідейно-теоретичних та організаційно-педагогічних засад молодіжної політики єзуїтів у їх причинно-наслідкових зв'язках, дасть змогу пояснити її історико-педагогічний вимір з урахуванням об'єктивних, суб'єктивних та інтерсуб'єктивних чинників, простежити та порівняти їхнє співвідношення, силу та значимість;

– **усебічності**, що визначить відповідну спрямованість історико-педагогічного пошуку, уможливить різновекторний аналіз ідентичності, мети, напрямів, методів і форм реалізації молодіжної політики ордену єзуїтів у Ранній Новий час;

– **науковості**, що зорієнтує історико-педагогічний пошук на пріоритети аргументованості та обґрунтованості, сприятиме уникненню бездоказовості, ідеологізованості й тенденційності в аналізі предмета дослідження, посилить логіку викладу, впорядкує дослідницьку інтенцію в координатах академізму, наукової етики та демаркаціонізму (відокремлення наукових знань від ненаукових), дозволить запобігти морально-повчальному стилю викладу історико-педагогічного наративу;

– **конфесійної нейтральності**, що сприятиме незаангажованому характерові історико-педагогічного дослідження, утвердженню наукової позиції, за якої а рiогi не виділятимуться положення grata і non grata за конфесійними критеріями;

– **світоглядного плюралізму** – вмотивує до розгляду різних точок зору та історико-педагогічних підходів, що репрезентують аналіз розвитку

ренесансно-гуманістичних ідей освіти і виховання в ранньомодерній молодіжній політиці ордену єзуїтів, зорієнтує на уникнення апологетично-панегіричного чи критично-філіпичного стилю, унеможливить визначення тих чи тих історико-педагогічних позицій завідомо неправильних чи несуттєвих;

– *міждисциплінарності*, адже цілісне історико-педагогічне відтворення молодіжної політики єзуїтів вимагає інтеграції історичних, педагогічних, релігієзнавчих, філософських, культурологічних, психологічних, економічних, соціологічних, ювентологічних і телеологічних знань, їхнього взаємозбагачення та діалогу [5, с. 39];

– *толерантності*, що передбачить готовність дослідника-некатолика об'єктивно й неупереджено вивчати ціннісні ставлення, програмні документи й суспільні ініціативи латинської традиції, посилить його здатність до сприйняття думок, що відрізняються від його власних ціннісно-сміслових й світоглядних орієнтирів;

– *єдності теорії та практики* – принцип, який у дослідженні духовно-педагогічних ініціатив єзуїтів може бути реалізований у двох вимірах: перший, – як розгляд єдності педагогічних ідей та інституційної історії освітньо-виховних практик у молодіжній політиці Товариства Ісуса, показ у конкретному історичному часі й просторі складних взаємин “думки” і “практики”; другий, – як інтерпретація єзуїтського досвіду піклування про молоде покоління в логіці вдосконалення сучасної національної стратегії освіти, виховання та соціальної підтримки молодого покоління;

– *контекстуальної інтерпретації*, що зорієнтує на аналіз усіх складників молодіжної політики учителів-єзуїтів у цілісному духовно-педагогічному контексті, дозволить запобігти інтерпретаційним пересмикуванням, маніпулюванням фактами, унеможливить проектування сучасного порядку денного на минулу педагогічну реальність, її модернізацію (замість надання педагогічним ідеями сучасного звучання) [2, с. 22];

– *поліконцептуальності*, який сприятиме встановленню зв'язків ідейно-педагогічного, соціально-екзистенційного та інституційно-педагогічного модусів ранньомодерних молодіжних ініціатив учителів-єзуїтів, уможливить наукове історико-педагогічне вивчення їхньої ідентичності, духовно-педагогічних та соціально-інтеграційних практик, розкриття соціокультурного й антропологічного вимірів тощо;

– *історіографічної традиції*, що передбачить вивчення історико-педагогічної проблеми з урахуванням результатів попередніх досліджень, зорієнтує на представлення широкого історіографічного огляду, обґрунтовану класифікацію відомих досліднику наукових праць із теми, значно полегшить їхню інтерпретацію, розуміння та наукову критику.

Для відтворення історико-педагогічного процесу розвитку ренесансно-гуманістичних ідей освіти і виховання в молодіжній політиці ордену єзуїтів, на наш погляд, необхідно використовувати систему взаємопов'язаних методів наукового пізнання. Серед них – *загальнотеоретичні та спеціальні*. До першої групи слід віднести *опис, пояснення, аналіз, синтез, індукцію, дедукцію, узагальнення, порівняння, абстрагування, систематизацію, аналогію, інтерпретацію, концептуалізацію, педагогічну класифікацію та типологізацію* – для організації процедури дослідницького мислення, теоретичного аналізу та узагальнень. До другої – *метод історичної*

актуалізації проблеми, що сприятиме порушенню актуальних історико-педагогічних контекстів досліджуваної теми, уможливить розгляд її динаміки в залежності від конкретних умов, специфічних обставин, урахує сучасну соціальну детермінацію та пізнавально-практичну виправданість вивчення ренесансного досвіду освіти і виховання в ранньомодерній молодіжній політиці Товариства Ісуса; **синхронний і діахронний методи** – для розгляду ранньомодерної єзуїтської молодіжної політики в її зовнішніх взаємозв'язках і взаємовпливах в історичній ретроспективі; **метод історико-педагогічної реконструкції** – для відтворення культурно-педагогічних ідеалів та освітньо-виховного процесу європейської молодіжної політики ордену єзуїтів, що розгорталася в просторі та часі ранньомодерної доби; **історико-генетичний (ретроспективний) метод** – для визначення передумов, етапів, закономірностей та особливостей генези молодіжної політики учителів-єзуїтів; **структурно-логічний і структурно-функціональний методи** зорієнтовані на виявлення системного характеру, структурних компонентів і характеристики напрямів реалізації молодіжної політики Товариства Ісуса в широкому ренесансно-гуманістичному та християнсько-католицькому контекстах; **метод термінологічної селекції (історико-понятійний)** – для відбору та обґрунтування понятійно-категоріального апарату, розкриття змісту та уточнення сутності ключових термінів, концептів і категорій, уживаних у дослідженні, адаптації богословських термінів до світської аудиторії; **герменевтичний** – для роботи з історичними джерелами, введеними в текст дослідження, їхньої внутрішньої та зовнішньої критики, контекстуальної інтерпретації; **науково-педагогічної екстраполяції** – для творчого переосмислення єзуїтських практик піклування про світ молоді з урахуванням сучасних ціннісно-сміслових та організаційно-педагогічних завдань; **компаративного аналізу** – з метою визначення спільного та відмінного в гуманістичних та єзуїтських педагогічних стратегіях; **персоналізації (біографічний)**, що забезпечить розкриття внеску засновника єзуїтів Ігнатія Лойоли в становлення ранньомодерної молодіжної політики Товариства Ісуса, а також сприятиме визначенню ролі лідерів проторенесансного руху “Нового благочестя”, гуманістів європейського Відродження (Еразма Роттердамського, Х.Л. Вівеса) у становленні її ідейно-теоретичних та організаційних засад.

Висновки. Розглянуті шляхи вирішення епістемологічних проблем і запропонована методологія, на наш погляд, забезпечить необхідні теоретичні умови та методичний інструментарій для історико-педагогічного відтворення та репрезентації ренесансно-гуманістичних ідей освіти і виховання в ранньомодерній молодіжній політиці Товариства Ісуса. З-поміж епістемологічних вимірів дослідження запропонованої теми названо: необхідність уникнення морально-повчального стилю викладу історико-педагогічного наративу; обґрунтованість використання інноваційних дефініцій; структурованість, логічність і цілісність у підходах до побудови парадигмального рівня історико-педагогічного знання; дотримання когнітивно-семантичної континуальності та контекстуальності наукового дослідження; коректність інтерпретаційних практик і вмотивованість історико-педагогічної екстраполяції. Інтеграція в історико-педагогічне дослідження принципів методологічної дифузії (взаємопов'язаність науково-теоретичних підходів), тематичної диверсифікації (охоплення широкого кола історико-педагогічних

проблем), міждисциплінарного полілогу та концептів синергізму, без сумніву, сприятиме адекватному відтворенню логіки розгортання, розкриттю системного характеру та виявленню соціокультурного виміру духовно-педагогічних ініціатив ордену єзуїтів.

Перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Логіка історико-педагогічної експлікації анонсованої теми актуалізує й низку інших епістемологічних і методологічних модусів. Цікавим, на наш погляд, може бути розгляд наукових засад інтеграції в історико-педагогічне дослідження інноваційних дефініцій або ж принципів надання педагогічним темами минулого актуального й популярного, проте не пропагандистського звучання. Також перспективним може бути розкриття епістемологічних механізмів формування когнітивно-семантичної континуальності світсько-наукового та релігійно-богословського історико-педагогічного знання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агапов О. Д. Интерпретация как личностная форма творения бытия [Текст]: автореф. дисс. ... д-ра филос. наук: 09.00.11 / О. Д. Агапов; Институт экономики, управления и права. – Казань, 2011. – 40 с.
2. Безрогов В. Г. История педагогики в поисках аудитории: креслица на гигантах или для гигантов [Текст] / В. Г. Безрогов // Отечественная и зарубежная педагогика. – 2013. – №1 (10). – С. 14–29.
3. Кихле Ш. Игнатий Лойола. Учитель духовности [Текст]: пер. с нем. / Ш. Кихле. – М.: Истина и Жизнь, 2004. – 208 с.
4. Колпачев В. В. Антропологические и аксиологические основы анализа историко-педагогических процессов и явлений [Текст] / В. В. Колпачев // Историко-педагогический ежегодник. 2012 год / Гл. ред. Г. Б. Корнетов. – АСОУ, 2012. – С. 64–67. (Сер. «Историко-педагогическое знание». Вып. 49).
5. Корнетов Г. Б. Современное осмысление предмета истории педагогики [Текст] / Г. Б. Корнетов // Историко-педагогический ежегодник. 2012 год / Гл. ред. Г. Б. Корнетов. – АСОУ, 2012. – С. 37–54. (Сер. «Историко-педагогическое знание». Вып. 49).
6. Корнетов Г. Б. Обсуждение историко-педагогического компонента в содержании современного образования [Текст] / Г. Б. Корнетов // Историко-педагогический ежегодник. 2012 год / Гл. ред. Г. Б. Корнетов. – АСОУ, 2012. – С. 13–36. (Сер. «Историко-педагогическое знание». Вып. 49).
7. Леруа М. Миф о иезуитах: от Беранже до Мишле [Текст] / М. Леруа; пер. с фр. Б. А. Мильчиной. – М.: Языки славянской культуры, 2001. – 464 с.
8. Пичугина В. К. Историко-педагогическая ретроспектива педагогической реальности: антропологичность, дискурсивность, эпистемологичность [Текст] / В. К. Пичугина // Историко-педагогический журнал. – 2012. – №4. – 76–87.
9. Резник Ю. М. Социокультурный подход как методология исследований [Текст] / Ю. М. Резник // Вопросы социальной теории. – 2008. – Т. II. – Вып. 1 (2). – С. 305–328.
10. Сергеева С. В. Историко-педагогическое исследование: системный подход, принципы, методы [Электронный ресурс] / С. В. Сергеева, Е. В. Козлова // Современные проблемы науки и образования: электронный научный журнал. – 2015. – № 1 (часть 1). – Режим доступа: <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=18364>.
11. Сухомлинська О. Методологія дослідження історико-педагогічних реалій другої половини ХХ століття [Текст] / О. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2007. – №4. – С. 6–12.
12. Усатенко Т. П. Епістемологія українознавства: педагогічний контекст: монографія [Текст] / Т. П. Усатенко. – Кіровоград: Імекс – ЛТД, 2014. – 128 с.
13. Шмонин Д. В. Религиозное образование и образовательные парадигмы [Текст] / Д. В. Шмонин // Вестник Русской христианской гуманитарной академии. – СПб.: Изд-во РХГА, 2013. – Т. 14. – Вып. 2. – С. 47–64.

Стаття надійшла до редакції 01.03.2017